Till
TCO
Lise Donovan

Remiss

Datum
2025-04-22

Vår referens/våra referenser
Karl Hägg

En effektivare tvistemålshandläggning

Sammanfattning

Domstolsverket har överlämnat en promemoria (dnr DOV 2023/282) till Justitiedepartementet med förslag på ändringar i rättegångsbalken för att effektivisera handläggningen av tvistemål. Utredningen konstaterar att rättegångsbalkens regler i huvudsak är ändamålsenliga, men att verktygen inte används tillräckligt och att handläggningen kan bli mer effektiv med vissa ändringar och tillägg till befintliga bestämmelser.

I promemorian föreslås att parterna ska ta större ansvar för att driva målet framåt, att processens tyngdpunkt ska ligga i ett tidigare skede än enligt nuvarande ordning, och att domare ska vara mer aktiva tidigt i processen. De konkreta förslagen om ändringar i rättegångsbalken är följande:

- Upprättande av tidsplan i fler tvistemål och i ett tidigare skede av handläggningen, med ett riktmärke att tidsplanen normalt bör ha upprättats två veckor efter att svaromål inkommit.
- Införande av en flexibel tredskodomssanktion, där rätten under handläggningen av målet kan utfärda ett föreläggande mot en part att inkomma med svar vid äventyr av tredskodom.
- Parterna ska som huvudregel ansvara för att deras egna åberopade vittnen och partssakkunniga inställer sig till förhör. Om förhörspersonen inte inställer sig, ska den part som åberopat förhöret stå konsekvenserna av utevaron. I undantagssituationer kan domstolen, efter begäran från en part, kalla en förhörsperson vid äventyr av vite eller hämtning.

Vidare föreslår Domstolsverket åtgärder så som utbildningsinsatser och nätverksbildande för att domare ska bli bättre på att använda verktygen i rättegångsbalken och ta kontroll över handläggningen från början.

Övergripande kommentarer

Förbundet välkomnar Domstolsverkets initiativ att undersöka och föreslå åtgärder för att effektivisera handläggningen i dispositiva tvistemål. Förbundet anser att tvistemålshandläggningen kan förbättras och att mål ofta tar längre tid att avgöra än de borde, vilket också redovisad statistik visar.

Förbundet är positivt till att domare föreslås få en aktivare roll i handläggningen och att en mer flexibel tredskodomssanktion införs, vilket kan vara användbart mot obstruerande parter. Förbundet är dock tveksamt till att upprättande av tidsplan redan i samband med svaromål kommer att innebära någon effektivisering av tvistemålshandläggningen. Vidare är förbundet kritiskt till de föreslagna ändringarna som innebär att parterna ska ansvara för att kalla sina egna förhörspersoner och stå risken för att dessa inte inställer sig.

Förbundet utvecklar sin syn på förslaget nedan.

Synpunkter på förslaget

Upprättande av tidsplan

Promemorian föreslår att tidsplaner ska upprättas i fler mål och tidigare under handläggningen än enligt nuvarande ordning. Förbundet befarar att förslaget riskerar att leda till en onödig administrativ börda både för domstolen och parterna, som i praktiken inte kommer att leda till en effektivare handläggning. Så tidigt i processen är förutsägelser om den fortsatta handläggningen ofta osäkra, vilket kan leda till att tidsplanen behöver revideras flera gånger under målets gång. Det är exempelvis sällan klarlagt exakt vilka omständigheter som är tvistiga i målet förrän efter sammanträde för muntlig förberedelse och handläggningen styrs redan nu mestadels av hur snabbt domstolen kan få ut målet till sammanträde respektive huvudförhandling.

Förbundet anser därför att skyldigheten att upprätta tidsplan bör knytas till sammanträdet för muntlig förberedelse, och att domstolarna i stället bör lägga resurser på att sätta ut målet till sammanträde för muntlig förberedelse snabbare efter att svaromålet inkommit än vad som nu ofta är fallet. Förbundet menar att det i de allra flesta mål snarare är domstolarnas resursbrist som gör att mål tar längre tid att handlägga än de borde, än obstruerande parter.

Ansvar för åberopade förhörspersoner

Förslaget att parterna ska ansvara för sina egna förhörspersoner innebär en betydande förändring från nuvarande ordning som kräver en grundlig utredning och noggrant övervägande. En av följderna av förslaget är att en part förlorar sin möjlighet att åberopa en förhörsperson om denne inte inställer sig och parten inte kan visa att förhörspersonen hade giltiga skäl för sin frånvaro. Förbundet ställer sig mycket tveksamt till om det ur ett rättssäkerhetsperspektiv är rimligt att ålägga en part en sådan sträng sanktion baserat på omständigheter som parten inte kan råda över, som dessutom riskerar att leda till materiellt felaktiga domar och rättsförluster.

När en domstol kallar en förhörsperson sker det vid äventyr av vite, hämtning eller till och med frihetsberövande. Eventuell utevaro drabbar då den som inte följer domstolens kallelse. Det kan visserligen ske även med det aktuella förslaget, men det förutsätter att parten förutser att ett vittne inte kommer att inställa sig och lyckas övertyga domstolen att det föreligger särskilda skäl att kalla vittnet vid

äventyr av vite. Ett vittne kan exempelvis ändra sig efter att en motpart kontaktat vittnet inför huvudförhandlingen, och om det inte finns någon sanktion mot vittnet knutet till eventuell utevaro kan vittnet utebli utan några som helst konsekvenser och slipper enligt förslagets utgångspunkt till och med att vittna vid ett senare tillfälle.

Ytterligare en aspekt som behöver vägas in är att det ur ett partsperspektiv inte framstår som lämpligt att behöva argumentera för att det föreligger särskilda skäl för att domstolen ska kalla en förhörsperson. På så sätt riskerar en part att tvingas uppge känslig information som kan vara användbar för motparten. Förslaget riskerar också att leda till ytterligare administrativ börda för domstolen, vilket kan fördröja handläggningen ytterligare. Dels kan domstolen behöva fatta beslut i saken och hantera eventuella överklaganden, dels kan det förutses att frågor rörande detta kan uppkomma kort inpå en planerad huvudförhandling, vilket kan leda till inställda huvudförhandlingar då domstolen inte hinner kalla och delge förhörspersoner. Förslaget riskerar därmed att få motsatt effekt mot vad utredningen eftersträvar.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis anser förbundet att vissa av de föreslagna ändringarna kan leda till en mer effektiv handläggning, medan andra riskerar att skapa ytterligare administrativa bördor och rättssäkerhetsproblem. Förbundet föreslår att skyldigheten att upprätta tidsplan bör knytas till sammanträdet för muntlig förberedelse och att domstolarna bör lägga resurser på att sätta ut målet till sammanträde snabbbare. Förbundet är också mycket tveksamt till förslaget att parterna ska ansvara för sina egna förhörspersoner, då detta kan leda till materiellt felaktiga domar och rättsförluster.

Peter Hellberg, Förbundsordförande, Unionen